

Cine se amestecă în funcționarea piețelor o face pe propriul risc

(Financial Times, 25 ianuarie 2012. Traducere de George Tudorie)

În economie, experimentele controlate nu sunt fezabile. Dar aproape că am avut ceva de acest gen după Al Doilea Război Mondial - competiția dintre cele două Germanii. Cele două țări au pornit la drum cu aceeași cultură, aceeași limbă, aceeași istorie și același sistem de valori. Apoi, timp de 40 de ani, s-au aflat în competiție de-o parte și de alta a unei linii de demarcație. Singura diferență semnificativă dintre ele a fost sistemul politic și economic: planificarea centralizată de-o parte, capitalism și economie de piață de cealaltă.

Experimentul s-a încheiat brusc în 1989, prin căderea Zidului Berlinului și aducerea la lumină a devastării economice produse de zeci de ani de economie în stil sovietic. RDG, cu sistemul său de planificare centralizată, avusese un nivel de productivitate care se ridica la puțin peste o treime din cel al economiei de piață din RFG. În fața acestei lecții, o mare parte din ceea ce atunci era lumea a treia s-a convertit în tăcere la capitalism și economie de piață.

Mai ales China a copiat modelul economic de succes al așa-numiților tigri asiatici, bazat pe orientarea spre export: forță de muncă ieftină și relativ bine educată la care se adaugă tehnologie de nivelul celei din țările dezvoltate. În contextul piețelor competitive nou deschise, China și o mare parte a țărilor în curs de dezvoltare au atins creșteri economice explozive. Între 2000 și 2007 rata de creștere a PIB-ului real în țările în curs de dezvoltare a fost aproape dublă față de cea din lumea dezvoltată. FMI a estimat că în 2005 mai mult de 800 de milioane de oameni din forța de muncă globală activau în piețe orientate spre export și deci competitive - o creștere cu 500 de milioane de la căderea Zidului. Alte milioane au fost influențate de forțele competiției interne, mai ales în fosta Uniune Sovietică.

Capitalismul, care este o moștenire a Iluminismului, a obținut succes după succes. Standardele și calitatea vieții, după milenii în care aproape că nu s-au schimbat, au crescut într-un ritm fără precedent în multe zone ale lumii. Sărăcia a fost redusă masiv iar speranța de viață a trecut de dublul valorilor precedente. Creșterea bunăstării materiale - venitul global real pe cap de locuitor a crescut de zece ori în două secole - a permis planetei să susțină o populație de șase ori mai numeroasă.

Deși planificarea centralizată nu pare a mai fi o formă credibilă de organizare economică, bătălia intelectuală pentru apărarea alternativei - a capitalismul și a pieței libere - e departe de a fi fost câștigată. În discuție este dinamica definitorie a capitalismului, aceea a competiției neiertătoare de pe piețe, care intră în conflict cu dorința înnăscută a oamenilor pentru stabilitate și, în cazul unora, pentru civilizație. Un important politician european a exprimat cel mai bine acum câțiva ani etosul anticapitalist întrebând: "Ce este piața? Este legea junglei, legea naturii. Și ce este civilizația? Este lupta împotriva naturii". Deși recunosc capacitatea competiției de a stimula creșterea, astfel de observatori sunt totuși îngrijorați că actorii economici sunt nevoiți să se comporte urmând legea junglei pentru a obține creștere economică. Acești observatori aleg în consecință mai puțină creștere în schimbul a mai multă civilizație.

Ne putem întreba însă dacă există o relație simplă între comportamentul civilizată, așa cum este acesta definit de cei care consideră comportamentul competitiv brut deplorabil, și bunăstarea materială pe care totuși cei mai mulți oameni o urmăresc. Există o astfel de punere în balanță, dacă adoptăm o perspectivă pe termen lung? De-a lungul secolului trecut, de exemplu, creșterea economică susținută de piețele competitive a produs resurse mult peste nivelul necesar pentru supraviețuire. Acest surplus, chiar și în economiile cu cea mai agresivă competiție, precum cea din SUA, a fost folosit mai ales pentru creșterea nivelului de trai: progrese în sănătate, o durată mai

lungă de viață și sistemele de pensii cerute de aceasta, un sistem de educație universală, condiții de lucru mult îmbunătățite. Am folosit o mare parte din resursele mai mari generate de economiile de piață pentru a cumpăra ceea ce majoritatea oamenilor ar vedea drept o civilizație superioară.

Atacurile virulente la adresa capitalismului vin mai ales din partea acelor care confundă capitalismul corupt cu piața liberă. Capitalismul corupt devine endemic atunci când cei care guvernează acordă în mod constant favoruri indivizilor și afacerilor private, de obicei în schimbul susținerii politice. Nu acesta este capitalismul. Aceste lucruri poartă numele de corupție.

Asociate capitalismului și atacate ca atare, lăcomia și cupiditatea sunt trăsături ale naturii umane, nu ale economiei de piață. Ele afectează toate regimurile economice. Îngrijorarea legitimă legată de creșterea inegalității veniturilor vine dinspre globalizare și inovație, nu dinspre capitalism. Însă un factor suplimentar care contribuie la inegalitate în SUA este legislația privind imigrația, care îi "protejează" pe cei care câștigă bine de concurența imigranților bine calificați. Programul american H1B este de fapt o subvenție pentru cei bogați, un tip de măsură care este o blasfemie pentru suținătorii capitalismului.

Oricare ar fi imperfecțiunile capitalismului și ale economiei de piață, nici un alt regim din cele încercate pentru a înlocui capitalismul, de la socialismul fabian la comunismul sovietic, nu a reușit să satisfacă nevoile oamenilor. Activitatea piețelor are nevoie de ajustări. Am fost mâhnit în mod special de gradul în care bancherii, care în trecut au fost pilonii prudenței capitaliste, au permis scăderea rezervelor de lichidități (equity buffer) în timp ce criza financiară se apropia. E necesar ca rezervele minime să fie crescute.

Mă tem însă că nenumărate "îmbunătățiri" ale modelului capitalist vor fi puse în practică drept răspuns la criză. Am mari îndoieli că, atunci când vom privi înapoi, aceste "îmbunătățiri" ne vor părea înțelepte .